

# Open access – en kompliceret sag?

Af Tove Faber Frandsen

**Ph.d.-projektet omhandler open access-udviklingen og konsekvenserne af denne for formidling og evaluering af forskning. I projektet, der forventes afsluttet i 2009, indgår DEFF som sparringspartner.**

**Tove Faber Frandsen**  
ph.d.-studerende ved Danmarks  
Biblioteksskole.  
tff@db.dk



En række artikler og indlæg i Information for nylig (se litteraturlisten) viste, at der er stor interesse for, hvordan formidlingen af forskningsresultater skal finansieres. I den debat er open access-begrebet centralt, men der er langtfra enighed om værdien og konsekvenserne af open access (OA). Fortalerne fremhæver den frie og demokratiske adgang til forskningspublikationer, kritikerne derimod er bekymrede for forskningens uafhængighed og kvalitet. En del af uenigheden kunne dog godt se ud til at bestå i forskellig brug af begreberne og en række forskelle imellem fag.

Det er derfor et meget aktuelt emne, der netop har været fokus for en workshop afholdt af Nordbib i Helsingør d. 23.-24. april. I workshoppen deltog omkring 80 inviterede deltagere fra de nordiske lande og disse deltagere havde tilknytning til bl.a. videnskabelige forlag og forskningsråd, forskningsfonde og politiske instanser. Formålet med workshoppen var således at samle en række af de centrale aktører til oplæg og diskussioner for dermed at medvirke til at skabe bevågenhed på OA-området.

Programmet var baseret på en statusrapport om OA-situationen i de nordiske lande af Turid Hedlund og Ingegerd Rabow. Rapporten indeholdt ikke egentlige konklusioner, da den netop skulle fungere som udgangspunkt for de gruppediskussioner, der var lagt ind i programmet. På baggrund af rapportens resultater og centrale problemstillinger blev spørgsmålene til grupperne dannet. Rapporten udgives efter workshoppen inklusive anbefalingerne fra analyserne i rapporten og workshop diskussionerne.

Udover rapporten og gruppediskussionerne bestod programmet af en række faglige indlæg, der fungerede som inspiration for grup-

pediskussionerne. Jeg vil her fremhæve nogle få af de mange indlæg. David C. Prosser lagde ud med et indlæg, der gav et overblik over de politiske processer både på nationalt og internationalt niveau. Han gav en flot introduktion til nogle centrale problematikker i forhold til OA og lagde fundamentet til en fælles forståelse af OA-begrebet. En fælles forståelse der overhovedet gør det muligt at diskutere problematikken. To indlæg af Nils Gottfries og Ulla Carlsson omhandlede ikke direkte OA, men nærmere nogle grundlæggende disciplinspecifikke betingelser, der må tages under overvejelse, når vi ønsker at fremme OA. De satte nemlig fokus på de særlige vilkår for samfundsvidenskaberne og humaniora. De særegne publikationsmønstre inden for samfundsvidenskaberne og humaniora betyder bl.a. en højere andel af publikationer på nordiske sprog. Det indlæg affødte en diskussion om værdien af engelsksprogede publikationer i forhold til publikationer på nordiske sprog, hvilket viste sig at være yderst afhængigt af fag.

Det faglige program den første dag sluttede af med et indlæg af Erik Sandewall, der omhandlede peer reviewing af e-publikationer og der blev præsenteret scenarier for, hvordan peer review kan organiseres, hvis de traditionelle tidsskrifter ikke skal udfylde funktionen med at certificere forskningsresultater. Dette indlæg skabte en diskussion om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at foretage hele peer review processen i offentlighed, da det for nogle kan være svært f.eks. at blive kritiseret i fuld offentlighed.

De faglige indlæg fortsatte næste dag, hvor der blev indledt med et oplæg af Astrid Wissenberg om økonomiske modeller for OA med udgangspunkt i hendes egne erfaringer fra England. Oplægget gjorde det helt klart, at mulighederne i de forskellige økonomiske modeller afhænger af, hvordan forskningen er organiseret i de enkelte

lande. Således stod det klart, at økonomiske modeller for OA anvendt i andre lande ikke kan overføres direkte og det er yderst kompliceret, selv når de grundlæggende principper for de økonomiske modeller er fastlagt. Anders Kristian Rasch gav en introduktion til, hvad copyright er og hvem der har copyright over videnskabelige publikationer. Dernæst gik han ind i problemerne omkring copyright og OA. Han pointerede, at det er vigtigt at gøre forfattere opmærksomme på deres copyright rettigheder i forbindelse med OA og de forskellige økonomiske modellers konsekvenser.

Rapporten blev præsenteret på workshoppen af forfatterne og et udvalg af resultaterne samt de centrale problemstillinger blev opridset. Rapportens forfattere havde fastlagt de overordnede temaer samt de konkrete spørgsmål i gruppediskussionerne. De overordnede temaer for den første dags gruppediskussion var OA i de nordiske lande, hvordan vi fylder OA-arkiverne og copyright. De overordnede temaer for anden dagens gruppediskussion var finansieringsmodeller, anbefalinger på nordisk niveau og fælles nordisk handlingsplan. Der var omkring 12 i hver gruppe med vidt forskellige baggrunde og interesser. Diskussionerne i den gruppe, jeg deltog i, var åbne og interessante. Nogle deltog primært som observatører, da OA problematikken var forholdsvis ny for dem, hvorimod andre deltog med stor viden og mange synspunkter.

Workshoppen bød på mange interessante oplæg, der tilsammen fik sammensat mange forskellige vinkler på OA-problematikkerne og derved gjorde det klart, at der ligger mange komplekse udfordringer forude. Særligt værdifuldt var det, at der var repræsenteret så mange forskellige faglige baggrunde. Der var historikere, medicinere, økonomer m.m. og denne diversitet viste, at OA-diskussionen ikke indeholder de samme ele-

Nordbib er et program under Nordforsk vedrørende Open Access og e-publicering i Norden

Find mere information om Nordbib på [www.nordbib.net](http://www.nordbib.net)

Rapporten kan downloades fra: [www.nordbib.net/initiatives---reports/report.aspx](http://www.nordbib.net/initiatives---reports/report.aspx)

## OA-udfordringerne hænger bl.a. sammen med den måde forskningen er organiseret og hvordan den evalueres.

menter i humaniora som i f.eks. medicin. De helt indlysende problemer i humaniora i forhold til OA kunne for en mediciner forekomme uforståelige. Det samme gjaldt de forskellige nationaliteter repræsenteret på workshoppen. OA-udfordringerne hænger bl.a. sammen med den måde, forskningen er organiseret og hvordan den evalueres. På dette område er der afgørende forskelle på de nordiske lande og udfordringerne kan måske ikke imødekommes på samme måde i Sverige, som i Danmark.

Det kunne måske have skærpet diskussionerne, hvis forlæggersynspunktet havde været stærkere repræsenteret. Der deltog forlæggere i gruppediskussionerne, men der var ingen deciderede oplæg af forlæggere. Det bliver derfor spændende at se, om det fremover kan lykkes at få forlæggernes synspunkter stærkere repræsenteret.

Samlet set var der tale om en meget interessant workshop og de mange forskellige synspunkter bidrog til en belysning af forskellene i opfattelse af grundlaget for OA: De videnskabelige publikationer. Diskussionerne resulterede i en lang række forslag til, hvordan man kan imødekomme (nogle af) de mange udfordringer. Der var langt fra enighed om, hvordan der skal gribes fat fremover, men det behøver der heller ikke at være, da én model kan være interessant at arbejde videre med i bestemte fag og en anden model kan være interessant i bestemte lande.

Workshoppen var ligeledes en unik mulighed for fri og skabende diskussion for et udvalg af de i Norden, der har en interesse i emnet. Der blev skabt mulighed for at diskutere med en lang række mennesker, der ser tingene fra et helt andet perspektiv og det var udbytterigt. Endelig var det naturligvis også en chance for at skabe netværk på tværs af fag og lande.

### Litteratur

Dorch, Søren Bertil Fabricius (2007, 28. februar). *Forskningens tilgængelighed*. Information, s. 21.

Richter, Lise (2007, 26. februar). *Forlag har monopol på viden*. Information, s. 13.

Villesen, Kristian (2007, 26. februar). *Forskning til folket*. Information, s. 12.

Villesen, Kristian (2007, 28. februar). *De videnskabelige tidsskrifter er under pres*. Information, s. 12.

## Giver flere abonnementskilder flere abonnementsproblemer?



# EBSCO kan hjælpe!

EBSCO gør abonnementsstyrelsen mere simpel og effektiv fra bestilling til fornyelse. Som en og samme leverandør af trykte og elektroniske tidsskrifter, e-bøger og databaseabonnementer kan EBSCO håndtere al bestilling og utallige adgangsdetaljer på jeres vegne. EBSCO kan lave detaljerede fakturaer, der forenkler budgetlægningen samt generere kundetilpassede statistikker til brug for analyse og udvikling af jeres beholdning af tidsskrifter.

Vores veletablerede service sparer biblioteket både personale- og økonomiske resurser ved at eliminere behovet for at kommunikere med forlagene. Fra behandlingen af almindelige tidsskriftabonnementer til større opgaver som elektronisk adgang kan EBSCO levere realistiske og nyttige løsninger.

Med vores ekspertise kan vi hjælpe jer. Kontakt EBSCO i dag.

Anna Lundén, salgsschef ; tlf: +46 (0)73-663 02 41  
e-post: [alunden@ebSCO.com](mailto:alunden@ebSCO.com)

**EBSCO**  
INFORMATION SERVICES

[www.ebSCO.com](http://www.ebSCO.com)